

Kommittédirektiv

Tilläggsdirektiv till Initiativet Fossilfritt Sverige (M 2016:05)

Beslut vid regeringssammanträde den 12 december 2024

Uppdraget förlängs och inriktas på de mest väsentliga delarna av tidigare uppdrag

Regeringen beslutade den 7 juli 2016 kommittédirektiv om att tillsätta en särskild utredare i rollen som nationell samordnare för Initiativet Fossilfritt Sverige (dir. 2016:66). Utredaren har i uppdrag att initiera och främja samverkan mellan aktörerna, inklusive dialog kring visioner om nollutsläpp. Den 2 juli 2018 fattade regeringen beslut om ett tilläggsdirektiv (dir. 2018:56) med förlängd utredningstid till den 31 december 2020. Genom ytterligare tilläggsdirektiv den 7 maj 2020 utvidgades och förlängdes uppdraget till den 31 december 2024 (dir. 2020:50). Regeringen beslutade den 25 augusti 2022 återigen om ett tilläggsdirektiv med förlängd tid och utvidgning för en del av uppdraget (dir. 2022:129). Utvidgningen innebar bl.a. ökat engagemang i internationella processer och ökad samverkan med kommuner och regioner. Uppdraget att öka engagemanget i internationella processer och kommunikationen om vilka möjligheter en omställning till ett fossilfritt samhälle kan innebära avslutas i och med detta beslut. När det gäller uppdraget om ökad samverkan med kommuner och regioner ska den delen begränsas till att samordna kravställning i den offentliga upphandlingen. Utredaren får från och med nu i uppdrag att fokusera på färdplanerna och att främja en efterfrågan på fossilfria produkter och tjänster.

Utredningstiden förlängs. Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2026.

Fossilfritt Sverige ska bidra i klimatomställningen

För att klara en framgångsrik klimatomställning i rätt tid har 23 branscher i Sverige tagit fram färdplaner för fossilfri konkurrenskraft med stöd av Fossilfritt Sverige. När färdplanerna togs fram under 2018 och 2019 var de världsunika i sitt slag. I färdplanerna redogör branscherna för hur de kan ställa om och vilka förutsättningar som krävs för att företagen som finns inom respektive bransch ska kunna bli klimatneutrala senast 2045.

Färdplanerna är starten i en process som kräver årliga uppföljningar och uppdateringar för att fortsatt vara ett påskyndande instrument i den svenska omställningen. Färdplanerna har kompletterats med sju horisontella strategier för att möta färdplanernas gemensamma utmaningar.

Regeringen har skapat bättre förutsättningar för klimatomställningen genom den nya energipolitiken som bl.a. innebär ett teknikneutralt förhållningssätt till fossilfri energi och stora satsningar på elsystemets leveranssäkerhet. Förutsättningarna för klimatomställningen förbättras också genom regeringens arbete för effektivare och mer förutsägbara tillståndprocesser samt genom satsningar för att säkerställa att den nödvändiga kompetensen finns tillgänglig. EU:s lagstiftningspaket för att nå EU:s skärpta klimatmål till 2030 (även kallat 55-procentpaketet), har förändrat förutsättningarna för klimatpolitiken inom hela EU och EU:s nya rättsakter inom cirkulär ekonomi bidrar tydligare till klimatomställningen. Utvecklingen i vårt närområde de senaste åren har också lett till en insikt om behovet av ökad självförsörjningsgrad och resurseffektivitet. Fossilfritt Sveriges arbete med färdplanerna och strategierna ger ett värdefullt underlag till politiska förslag som främjar färdplanernas genomförande och förslag på åtgärder som kan undanröja hinder och låsningar som bromsar klimatomställningen.

Utredaren ska därför

- analysera de nya förutsättningarna och hur de påverkar företagens möjlighet att ställa om,
- stödja näringslivets arbete med att utveckla, genomföra, följa upp och uppdatera färdplaner, och föreslå åtgärder som främjar färdplanernas genomförande.

Främja en ökad efterfrågan på fossilfria produkter och tjänster

En viktig förutsättning för att färdplanerna ska kunna genomföras är att efterfrågan på fossilfria produkter och tjänster skalas upp så att lönsamhet

driver den fortsatta utvecklingen. I regeringens översyn av den nationella upphandlingsstrategin som genomfördes 2023 och 2024 framkom att utvecklingen av nya lösningar motverkas av att offentliga organisationer ställer olika krav för liknande varor och tjänster, s.k. särkrav. Det försvårar för leverantörerna att bedöma hur stor efterfrågan är på en viss vara eller tjänst. Detta ökar leverantörernas investeringsrisker och medför högre kostnader för det offentliga. Regeringen betonade i sin klimatpolitiska handlingsplan skr. 2023/24:59 vikten av offentlig upphandling. För att näringslivet ska ges goda förutsättningar att möta det offentliga efterfrågan på exempelvis klimatsmarta produkter och utveckla ändamålsenliga klimatsmarta lösningar underlättar det om den offentliga efterfrågan är tydlig, enhetlig och långsiktig. Det kan öka förutsägbarheten för leverantörerna, underlätta deras omställning till fossilfria tjänster och produkter och minska deras investeringsrisker vid kommersialisering av nya klimatsmarta lösningar. Staten, kommuner och regioner kan till exempel främja tillverkarnas omställning till fossilfria arbetsmaskiner genom att samordna kravställningen.

Många av färdplanerna och de aktörer som står bakom Fossilfritt Sverige är sammankopplade genom sina respektive värdekedjor. Det finns därför förutsättningar att genom dialoger och överenskommelser dem emellan skapa bättre förutsättningar för de leverantörer som är först på marknaden och att minska risker vid tidiga investeringar i produktionskapacitet för fossilfria lösningar. Sverige och flera aktörer verksamma inom Fossilfritt Sverige är därtill anslutna till den s.k. First Movers Coalition och möjligheter till synergier med arbetet inom det initiativet ska tas till vara.

Utredaren ska därför

- bidra till riskminimering och främja ökad efterfrågan på fossilfria och resurseffektiva produkter och tjänster, exempelvis genom samordnad kravställning i den offentliga upphandlingen, i syfte att färdplanerna ska kunna genomföras, och
- vid behov, lämna förslag om hur riskminimering och ökad efterfrågan på fossilfria och resurseffektiva produkter och tjänster kan främjas.

Konsekvensbeskrivningar

De förslag utredaren lämnar ska kostnadsberäknas och ha sin grund i en samhällsekonomisk analys av problemen med den nuvarande ordningen och

en analys av de samhällsekonomiska effekterna av olika alternativ, inklusive alternativet att bibehålla den nuvarande ordningen (det s.k. nollalternativet). Omfattningen av analyserna ska anpassas efter förslagets karaktär och ska kvantifieras i den utsträckning och i de delar det är möjligt. Utredaren ska redovisa de alternativa förslag som har övervägts, och om utredaren väljer att inte gå vidare med ett förslag ska skälen till detta anges. De antaganden som legat till grund för valet av förslag ska redovisas.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Utredaren ska hålla sig informerad om och beakta relevanta arbeten som pågår inom Regeringskansliet och i andra utredningar. Vid genomförandet av uppdraget ska utredaren föra dialog med kommittén Accelerationskontor för att underlätta industrins omställning (KN2024:05) genom att bl.a. dela information om identifierade hinder, målkonflikter, risker och lösningsförslag som framkommer i arbetet med färdplaner och strategier. Vid genomförandet av uppdraget ska utredaren föra dialog med Upphandlingsmyndigheten och övriga relevanta aktörer, myndigheter och nationella initiativ. Utredaren ska informera regeringen om det arbete som bedrivs inom ramen för uppdraget vid de tidpunkter och i den form som bestäms i dialog med Regeringskansliet (Klimat- och näringslivsdepartementet).

Utredningstiden förlängs. Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 december 2026. Av slutredovisningen ska det framgå hur verksamheten har bedrivits och vilka resultat som har uppnåtts.

(Klimat- och näringslivsdepartementet)